

Tuula Hyyrö

KOULUMESTAREITA JA MAISTEREITA TARTON TÖS:STA 175 VUOTTA

Tarton yliopiston opettajaseminaarissa vietettiin maaliskuussa 2003 opettajankoulutuksen 175-vuotissyntymäpäiviä. Viron vallanpitäjät samoin kuin opettajankoulutuslaitoksen nimet ovat näinä 175 vuotena vaihtuneet useaan otteeseen. Myös oppilaitoksen ”tuote” on vaihtunut: 1800-luvulla seminaari tuotti miespuolisia koulumestareita, mutta nyt uudella vuosituhannella opinahjosta valmistuu maistereita, jotka miltei yksinomaan ovat naisia. Muutoksista ja vieraista vallanpitäjistä huolimatta ”Tarton henki” on säilynyt läpi kyseiset vuodet. Oppilaitoksen 175-vuotisjuhla-konferenssissa Viron silloinen opetusministeri Mailis Rand kiitti opettajaseminaaria vuosisataisesta Viron sivistyksen eteen tehdystä merkityksellisestä työstä ja toivoi, että ”Tarton henki” säilyisi oppilaitoksessa uutta vuosituhatta taivaltaessakin.

Opettajaseminaari Tarttoon

Keväällä 2003 Tarton opettajankoulutuslaitoksen (TÖS) 175-vuotisjuhlissa olisi voitu syyttää enemmänkin kynttilöitä kuin 175, jos mukaan olisi laskettu aivan ensimmäinen koulumestarikoulu, joka toimi Tarton lähellä Piiskopin möisassa jo vuosina 1684–1688 ja oli ensimmäinen opettajaseminaari silloisessa Ruotsin valtakunnassa. Koulumestariseminaaria johti nuori Bengt Gottfried Forselius, jonka oppilaiksi tuli nuorukaisia kaikista Viron ja Liivinmaan kihlakunnista. Oppilaitos oli kaksivuotinen. Ensimmäisenä lukuvuonna opittiin lukeminen, katekismus ja kirkkolaulut. Comeniuksen lukemaan opettamismetodiin tottuminen vaati aikaa 3-4 kuukautta, ja sen jälkeen opetteluun kohteina olivat kirjoittaminen ja laskeminen. Toisen lukuvuoden opetusohjelmaan kuului elämänpiiriä avartavia oppiaineita sekä kirjoittaminen ja laulaminen. Vironkielisten kirkkolaulujen ohessa opittiin tuntemaan myös saksankielisiä lauluja, koska valmiin koulumestarin oli pystyttävä hoitamaan myös kanttorin tehtäviä. Seminaarin maineikas ja vireä toiminta jäi lyhyeksi, koska B. G. Forselius hukui Itämeren myrskyihin Ruotsin matkallaan vuonna 1688. Oppilaitos ennätti valmistaa neljän vuoden toiminta-aikanaan Viron kouluihin noin 160 opettajaa, jotka levittivät etenkin Etelä-Virossa Forseliuksen pedagogisia ideoita vielä pitkään oppi-isänsä kuoleman jälkeen.¹

Forseliuksen seminaaria ei pidetä Tarton nykyisen opettajanvalmistuksen perustana, vaan kansanopettajien valmistuksen Tartossa katsotaan alkaneen vuonna 1828, jolloin saksankielinen "Tartu Elementaarkooliöpetajate Seminar" käynnistyi Dietrich Heinrich Jürgensonin johdolla. Tämä seminaari oli toinen varsinainen opettajaseminaari Virossa Forseliuksen seminaarin jälkeen ja ensimmäinen alallaan koko Venäjän valtakunnassa². Oppilaitoksen avasi Riiankatu 23:ssa venäläisen vallanpitäjän vuonna 1804 perustama koulukomissio, joka jo aiemmin oli perustanut Tarttoon alakouluja, joissa oli pulaa opettajista.³ Seminaarin oppilaiksi otettiin vähintään 17 vuotta täyttäneitä kaksiluokkaisen kihlakuntakoulun käyneitä poikia, joiden sisäänpääsyedellytykset tutkittiin pääsykokeissa. Ensimmäisenä lukuvuonna Tarton seminaarissa oli vain kahdeksan oppilasta, eikä seuraavinakaan vuosina ja vuosikymmeninä oppilasluku noussut yli neljentoista. Oppilaiden enemmistönä olivat virolaiset pojat, mutta heidän rinnallaan opiskeli myös saksalaisia, latvialaisia ja venäläisiä nuorukaisia.⁴

Tarton kaksivuotinen saksankielinen seminaari toimi aina vuoteen 1865 saakka yhdessä ainoassa luokahuoneessa. Ahtaus ahdisti. Johtaja Jürgensonin aikana koulu sai oikeuden pidentää oppiaikaansa lisävuodella, jonka monet oppilaista suorittivatkin. Näin opettajanvalmistus todellisuudessa oli kolmivuotinen, mutta johtaja Kölpin aikaan oppiaika pudotettiin jälleen kahdeksi vuodeksi. Opetussuunnitelma oli laadittu Saksan seminaarien mallin mukaiseksi. Ensimmäisessä tuntikaavassa oppiaineet ja viikkotuntimäärät olivat seuraavat: raamatunselitystä ja katekismusta 6 tuntia, opetus- ja kasvatustoppiä sekä käytännöllistä harjoitusta 4 tuntia, aritmetiikkaa 3 tuntia, historiaa 2 tuntia, maantiedettä 2 tuntia, luonnontiedettä ja teknologiaa 2 tuntia, saksan kieltä 3 tuntia, venäjän kieltä 2 tuntia, laulua 4 tuntia ja musiikkia 4 tuntia. Viikkotunteja kertyi kaikkiaan 32. Toisella vuosikurssilla tuli näiden tuntien lisäksi vielä neljä oppituntia. Uskonnonopetuksella oli opiskelussa pääpaino. Tärkeänä pidettiin myös venäjän kielen opiskelua. Joka toinen vuosi seminaarista lähetettiin kaksi parhainta opettajaksi valmistunutta opiskelemaan Pietarin Pedagogiseen instituuttiin, jossa he valmistuivat venäjän kielen opettajiksi Viron piirikouluihin. Myös musiikkikoulutuksesta huolehdittiin Tartossa hyvin. Koko opetusohjelmasta neljäsosan täytti musiikin opiskelu, koska opetta-

javalmistuksen ohessa oppilaiden piti saada valmiudet myös laulunopettajan ja kanttori-urkurin tehtäviin.⁵

Suomalaisesta perspektiivistä katsottuna merkillepantavaa on se, että Tarton seminaarissa opiskeltiin kahta vierasta kieltä, mutta ei lainkaan äidinkieltä viroa. Koska koko opettajanvalmistus oli saksankielistä, puuttui opetusohjelmasta äidinkielen opiskelu ja sen käyttäminen puheessa ja kirjoittamisessa. Tarton ensimmäinen seminaari edustikin täysin saksalaista kulttuuria Virossa. Valmistunut opettaja ei tosin työssään juuri tarvinnutkaan viron kieltä, sillä kaupunkien elementaarkouluista (elementaarkool) pääosa oli saksankielisiä, vain muutama niistä oli vironkielisiä⁶.

Tartossa seminaari oppilaineen ja "asumalaitoksineen" muodosti ikään kuin suuren perheen, jossa johtaja oli perheen päänä. Oppilaat ruokailivatkin yhdessä johtajansa kanssa. Sunnuntaisin oli oppilaiden käytävä kirkossa ja kaupungille mentäessä oli pyydyttävä lupa. Seminaarille oli palattava takaisin viimeistään kello 10 illalla.⁷ Oppilaitokseen kuului myös harjoituskoulu, joksi saatiin entinen Tartu Abiseltsi vaestekool. Vuonna 1865 seminaari laajennettiin kolmiluokkaiseksi ja kolmivuotiseksi ja siihen kuului edelleen "asumalaitos" ja kaksiluokkainen harjoituskoulu.⁸ Jos vertaamme seminaarin oppiaikaa suomalaiseen Jyväskylässä vuonna 1863 aloittaneeseen kansakouluseminaariin, huomaamme, että tarttolainen opettajanvalmistus oli pituudeltaan vain kolmeneljäsosaa vastaavasta suomalaisesta. Toinenkin huomattava ero maittemme opettajavalmistuksessa oli, nimittäin oppilaiden sukupuoli. Virossa kansakoulujen opettajiksi valmistettiin vain miehiä, koulumestareita, kun taas Suomessa opettajaoppiin otettiin sekä naisia että miehiä.

Tarton seminaarin 1900-luvun viimeisen johtajan August Solon mukaan seminaarin alkuajat olivat jokseenkin takaperoisia, mutta varsin merkittäviä koko Viron opettajankoulutuksen kehittymiselle ja Viron kulttuurille. Seminaarista tuli tällöin pysyvä instituutti, josta alkoi systemaattinen ja vakiintunut alakoulujen opettajien valmistaminen (alkkooliöpetajate ettevalmistamine) Virossa. Vaikka Elementaarkooliöpetajate Seminar oli saksankielinen ja edusti saksalaista kulttuuria, pysyivät sen virolaiset kasvatit omalle kulttuurilleen uskollisina, ja heistä tulikin maan intelligenssin selkäranka.⁹ Seminaari antoi opettajanvalmistuksen kaupunkien elementaarkoulujen opettajille, mutta rahvaan opettajia sieltä ei tullut¹⁰.

Tartu õpetajaseminari edesä seisoo virolaisen kulttuurin symboli "Opettajakivi". Sen on veistänyt seminaarin entinen oppilas taiteilija Endel Taniloo tyttärensä Airike Taniloo-Bogatkinin kanssa. Kivessä on ensimmäisen virokielisen aapisen kuva. Sen alle on hakattu Kalevipojasta sanat: Viisus on enemmän kuin kulta ja hopea. Kuva: Meeme Liivak

Kylä- ja pitäjäkoulujen koulumestareille opinahjot

Kun Virossa oli päästy maaorjuuden kahleista, kansanopetus eli talonpoikien kouluttaminen sai selkeät säädökset. 1850-luvulla maassa toimi jo keskimäärin 11,3 koulua kussakin kihlakunnassa. Se merkitsi, että 621 talonpoikaa kohden oli yksi koulu. Tiheimmät kouluverkot olivat Saarenmaalla, Tartumaalla ja Võrumaalla. Vähiten kouluja oli Harjumaalla.¹¹ Koulut tarvitsivat opettajia, joiden valmistamiseksi Viroon perustettiin uusia seminaareja. Tarton opettajaseminaarin perustamisen jälkeen Pohjois-Viroon muodostui kaksi keskusta, joissa kehitettiin kansanopetusta. Toinen niistä oli Virumaalla, jossa Simunan pitäjäkoulun yhteydessä alkoi vuonna 1836 koulumestarikoulu, joka toimi vuosisadan lopulle saakka (1836–1889) ja valmisti kaikkiaan 99 koulumestaria. Toinen pohjoisvirolaisista kansanopetuskeskuksista syntyi Järvamaalle. Siellä Peetrin pitäjässä avattiin vuotta myöhemmin kuin Simunassa Atasten seminaari koulumestareiden valmistamista varten karjatilan kartanossa. Tässä koulumestarikoulussa käytettiin pestalozzilaisia kasvatusideoita ja toimittiin omavaraisesti. Seminaari toimi 18 vuotta. Andresenin mukaan Atasten seminaarista valmistuneita opettajia voidaan pitää Viron ensimmäisinä pedagogisen valmistuksen saaneina kyläkoulumestareina.¹²

Lääne- ja Harjumaan takapajulla ollutta kouluverkkoa kohentamaan syntyi vuonna 1845 Vigalan pitäjään kolmivuotinen Jädiveren seminaari, jossa vuosina 1845–1863 oppinsa sai 72 koulumestaria. Jädeveren esimerkin mukaisesti Kuudaan perustettiin vuonna 1854 kolmivuotinen seminaari, jossa kehitettiin Bell-Lancasteri-metodia Viron oloihin. Tämä oppilaitos toimi 33 vuotta ja valmisti yli 250 koulumestaria. Etelä-Viro sai vuonna 1849 Tarton seminaarin lisäksi toisen koulumestarikoulun, kun Latvian Valmierasta siirrettiin Valgaan lukkari-koulumestariseminaari. Tätä seminaaria johti Saksassa oppinsa hankkinut Jänis Cimze, joka oli saanut Berliinissä vaikutteita F. A. Diesterwegiltä ja sovelsi niitä Viron kouluun. Vuonna 1879 Valgan seminaarin kolmivuotista opetusohjelmaa pidennettiin vuodella. Vuosina 1850–1887 Valgassa valmistui noin sata virolaista koulumestaria, joiden mukana pedagogiset vaikutteet levisivät kyläkouluihin pitkin Viroa. Cimzen kasvateista tuli erinomaisia pitäjänkoulumestareita ja kuorolaulun johtajia.¹³

Tarton kaupunkiin avattiin vuonna 1873 saksankielisen opettajaseminaarin lisäksi toinenkin seminaari, ns. Hollmannin seminaari. Se oli vi-

ronkielinen oppilaitos, joka antoi pedagogista kasvatusta kyläkoulujen koulumestareiksi valmistuville. Johtajaksi kutsuttiin Rõugesta pastori F. Hollmann. Kaksivuotisessa valmistuksessa oppiaineina olivat uskonto, musiikki, viron, saksan ja venäjän kielet, luonnontieto, maantieto, historia, piirustus, voimistelu ja pedagogiikka. 1880-luvun loppupuolella alkoi Baltiassa Venäjän tsaarin uusi politiikka, jossa koululaitos oli ensimmäisenä muutosten kohteena¹⁴. Tällöin Hollmannin seminaari suljettiin vuonna 1887. Viidentoista vuoden aikana oppilaitoksesta valmistui 140 pedagogisen kasvatuksen saanutta koulumestaria.¹⁵

1870-luvulla Tartossa toimi kolmaskin seminaari sen jälkeen kun siellä avattiin vuonna 1878 Viron venäläistämiseen suunnattu venäjänkielinen seminaari, jonka tehtävänä oli varustaa kansa- ja kihlakuntakoulujen koulumestarit venäjän kielen taidoilla ja laajentaa näin venäjänkielistä opetusta. Venäläisen kulttuurin levittämiseen Baltiassa eivät olleet tuona aikana sopivia saksan- eivätkä vironkielisen valmistuksen saaneet opettajat. Uutta kolmivuotista seminaaria ylläpiti valtio. Pedagogiikan harjoittelua varten kaupunkiin perustettiin yhdeksänluokkainen alakoulu (algkool), ja vuonna 1881 lisättiin esivalmistusluokka seminaariin, joka näin muuttui nelivuotiseksi. Seminaarin esivalmistusluokalle valittiin oppilaat tutkinnoissa, joissa pääpaino oli venäjän kielen taidoissa, mutta muitakin osaamisalueita kontrolloitiin: uskontoa, aritmetiikkaa, maantietoa ja historiaa. Opetussuunnitelma oli Riiassa 1870-luvulla avatun Balti Opetajate Seminarin mukainen. Opetusaineita olivat uskonto, venäjän kieli ja kirjallisuus, kirkkoslaavi, aritmetiikka, geometria, Venäjän historia ja yleishistoria, maantiede, luonnontieto, kaunokirjoitus, piirustus, voimistelu, laulu, pedagogiikka ja metodiikka sekä käytännön harjoitukset koulussa. Myös viroa opetettiin kolme tuntia viikossa, koska vallanpitäjien mielestä kansanopettajiksi valmistuvien piti venäjän lisäksi osata myös kansan kieltä eli viroa. Saksan kieltä opiskeltiin seminaarissa vuoteen 1888, jolloin se poistettiin opetusohjelmasta ja tilalle tuli slaavilainen kirkkokieli. Ensimmäisenä johtajana uudessa seminaarissa aloitti ugrainalainen L. Ždanovič.¹⁶

1870- ja 1880-luvuilla yliopistokaupunki Tartto oli myös seminaarikaupunki, jossa toimi edellä mainitut kolme opettajaseminaaria. Vanhimmassa näistä opettajanvalmistuslaitoksista opetus annettiin saksan kielellä, toisessa viron kielellä ja kolmannessa opetettiin venäjäksi. Oppiajatkin seminaareissa olivat erimittaisia. Saksankielisessä opiskeltiin kolme lukuvuotta, vi-

Tarton 175-vuotista opettajanvalmistuslaitosta onnittelemassa Tampereen yliopiston lehtori Tuula Hyyrö. Onnitelut vastaanottaa laitoksen johtaja Toomas Kink. Kuva. Meeme Liivak

ronkielisessä kaksi vuotta ja venäjänkielisessä seminaarissa opiskelu vaati esivalmistusluokkineen neljä vuotta. Valmistuneiden koulumestareiden opettajakuvatkin erosivat toisistaan, sillä vanhin seminaari tuotti koulumestareita kaupunkien elementaarikouluihin, Hollmanin seminaari taas valmisti oppilaansa kyläkoulumestareiksi ja venäjänkielinen oppilaitos nimensä mukaan valmisti venäjänkielentaitoisia opettajia kansa- ja pitäjänkouluihin. Oppilaita riitti kaikkiin seminaareihin, joskaan venäjänkieliseen ei saatu suunnitelmien mukaisia kuudenkymmenen oppilaan luokkia¹⁷.

Tartu I:stä Jurjevi Õpetajate Seminar

Kun Tarttoon perustettiin venäjänkielinen seminaari, se sai aluksi nimen Tartu II Õpetajate Seminar ja aiempi saksankielinen seminaari nimettiin Tartu I Õpetajate Seminariksi, joka vuonna 1889 liitettiin venäjänkieliseen Tartu II Seminariin. Neljä vuotta myöhemmin venäjänkielisenä ja -mielisenä oppilaitoksena toimineen seminaarin nimeksi annettiin Jurjevi Õpetajate Seminar, johon otettiin oppilaitoksi 15–21-vuotiaita nuorukaisia. Pyrkijöitä oli neli-viisikertainen määrä oppilaspaikkoihin nähden, joten vain kaikkein parhaimmilla oli mahdollisuus päästä seminaariin sisään.¹⁸)

Oli itsestään selvää, että seminaarien virolaisten oppilaiden piti opettajiksi valmistuttuaan opettaa virolaisia lapsia venäjän kielellä, jonka taitamisella mitattiinkin tulevan koulumestarin tietämystä.¹⁹

Yhteenliitettyssä seminaarissa opetusohjelma oli senmukainen kuin se oli ollut Tartu II Õpetajate Seminarissa. Vuosisadan lopulla ohjelmaan lisättiin vielä musiikinopetusta, johon kuului viulun, pianon tai urkujen soitto²⁰. Johtaja Feodor Tihomirovin aikaa seminaarissa (1883–1891) pidetään erittäin venäläismielisenä. Venäläistämiseen osallistui myös opettajat, etunenässä pappi Rahman, joka vaati, että niin lauantai-iltana kuin pyhänä kaikkien oppilaiden oli mentävä ortodoksisen kirkon jumalanpalvelukseen. Tästä määräyksestä eivät säästyneet seminaarin luterilaiset oppilaatkaan, jotka pakotettiin ortodoksisen tavoin kirkkoon. Kieltäytyjille pappi vaati rangaistusta ja perusteli vaatimustaan sillä, että Venäjän tsaari oli oikeuskoinen venäläinen ja hänen ja hänen perheensä puolesta ei voinut rukoilla viroksi eikä luterilaisessa kirkossa. Kirkkoon oli käytävä parijonossa ja nimihuutoja järjestettiin. Kaikesta kontrollista huolimatta oppilaat karkailivat rivistöstä. Myöhemmin tilanne laukesi, ja oppilaat saivat illalla kello viiden jälkeen liikkua vapaasti kaupungilla. Rukoukset järjestettiin tämän jälkeen eri uskontojen mukaan.²¹ Vuoden 1905 vallankäändyksen aikana seminaarissa pidettiin kokous, jonka seurauksena oppilaat saivat vapaammat toimintamahdollisuudet, ja omatoimisuus vilkastui niin, että oppilaitoksessa pidettiin juhlailtojakin.²²

1800-luvun loppupuoliskolla toimi Virossa Tarton seminaarien lisäksi muitakin oppilaitoksia ja kursseja, jotka valmistivat sekä ”oikeuskoisia” ortodoksiopettajia että luterilaisia opettajia kansakouluun. Vuosisadan lopulla ritarikunta sulki nämä kaikki opettajia valmistaneet opinahjut, lukuun ottamatta Tarton venäjänkielistä seminaaria ja Kaarman seminaaria, joka lopetettiin vasta 1910-luvulla. Kun Viron kansakoulujen opettajanvalmistus jäi näiden kahden valmistuslaitoksen tehtäväksi, niin Pietarissa toiminut opetusministeriö ryhtyi suunnittelemaan neljän uuden seminaarin perustamista Viroom, mutta seminaareja syntyi kuitenkin vain yksi. Rakveren seminaari aloitti toimintansa vuonna 1912 Aleksander Vassiljevits Orlovskin johdolla, joka aiemmin oli toiminut mm. Riian Õpetajate Kollegiumissa. Uuden seminaarin perussäännön mukaan oppilaitokseen voitiin ottaa vain ”oikeuskoisia”, mutta muitakin uskontoja tunnustavia pääsi sinne sisään erikoisluvalla.²³

Opettajaseminaarien lisäksi ryhdyttiin Virossa 1900-luvun alussa järjestämään opettajankoulutusta myös pedagogisten kurssien muodossa. Kurssit olivat aluksi yksivuotisia ja niiden johtajina toimivat kaupunkien kansakoulujentarkastajat. Viikkotunteja oli 22, joista 10 tuntia oli teoriaa ja 12 tuntia käytännön opetustehtäviä. Opetussuunnitelmassa oli myös viron kieli ja Viron kirjallisuuden historiaa. Kurseille otettiin vähintään 16 vuotta täyttäneitä kaupunkikoulun käyneitä nuoria miehiä, mutta vuodesta 1905 alkaen sallittiin ensi kertaa Virossa myös naisten osallistuminen opettajaoppiin. Vuonna 1912 pidennettiin opettajakurssien opiskeluaika kahdeksi vuodeksi, joillakin kurseilla kolmeksi vuodeksi. Kurssien loppuksi järjestettiin tutkinto, jonka suorittamisen perusteella kokelaat saivat kansakoulunopettajan pätevyuden.²⁴

Rakveren seminaarin perustamisen jälkeen varsinaisia seminaareja Virossa oli vain kaksi: toinen Tartossa, toinen Rakveressa. Molemmissa oppilaitoksissa oli 1910-luvulla ankarasti kiellettyä kaikki, mikä jollakin tavalla oli yhteydessä virolaisuuteen, jota pidettiin valtiollisesti vaarallisena. Vironkielinen keskustelu sekä virolaisen kirjallisuuden ja vironkielisten sanomalehtien lukeminen olivat ehdottomasti kiellettyjä. Tarton venäjänkielisen seminaarin viimeisen johtajan Aleksei Troiskin aikana (1910–1917) virolaisuuden kitkemisestä huolehdittiin erityisen tarkasti. Johtaja itse kurkki oppilaiden ”asumalaitosten” ikkunoista, mitä pojat sisällä puuhasivat. Kirjahyllyt tarkastettiin, koska oppilaat lainasivat vironkielisiä teoksia kaupungin kirjastosta. Opettajaseminaarilla ei ollut ainoatakaan virolaista nidettä. Tarton seminaarissa oli kuitenkin kaksi paikkaa, joita ei koskaan tarkastettu, ja ne kekseliäät nuoret miehet huomasivat. Tarkastuksen ulkopuolelle jäivät salissa seisova pyhän Mikaelin kuva ja musta pesukaappi. Edelliseen sopi paljon tavaraa ja se osoittautui hyväksi kätkeksi virolaisille kirjoille, lehdille ym. kielletylle.²⁵

Oppilaitoksen tiukoista säännöistä ja johtajan kiivaasta virolaisuusvainosta huolimatta oppilaat toimittivat rohkeasti omaa lehteä. Vuodesta 1902 alkaen lehti ilmestyi nimellä ”Äratajata”, sittemmin ”Püüs”- ja ”Säde”-nimisinä. Muitakin nimiä lehdellä oli, mm. ”Kuma”, jota on käytetty sittemmin opettajaseminaarin 170-vuotisjuhlaulkaisun nimenä. Uhmasten oppilaat harrastivat kansallisia pyrkimyksiään todeten ”Olkoonkin, että meidän kansallisuutemme tahdotaan tappa, olkoonkin, että emme uskalla omaa ajatustamme lausua, kuitenkin elämme vielä”. Tunnukslausee-

naan he käyttivät: ”Kiusaa meitä miten paljon tahdot, me nauramme sille vain ja teemme mitä tahdomme.”²⁶

Seminaarin johtaja Troiski opasti kasvatusopin tunneilla kuulihoitaa käyttämään lasten alkuopetuksessa äidinkieltä. Tähän neuvoon hän lisäsi: ”Virolaiset ovat Venäjän alamaisia, sen vuoksi Viron lasten äidinkieli on venäjä.” Melkein kaikki seminaarin opettajatkin Tartossa olivat venäläisiä, jopa Sisä-Venäjältä lähtöisin olevia. ”Tsaari, uskonto ja Venäjä” olivat kolme tukipilaria, joiden kannattamina seminaari toimi. Kaikesta tästä huolimatta oppilaat salavilheä kävivät Tartossa teatterissa, konserteissa ja elokuvissa, vaikka tiesivät, että kansallismielisen virolaisen opettajanuorukaisen oli melkein mahdoton saada vakinaista paikkaa Virossa. Edessä oli isänmaan kiertäminen paikasta toiseen tai siirtyminen vakinaiseen opettajapaikkaan jonnekin Venäjälle.²⁷

August Solo on nähnyt Tarton venäläisessä seminaarissa myös positiivisia puolia. Ensimmäinen hyvä puoli Solon mielestä oli se, että oppilaitos oli Viron kansan sivistämiseksi varsin merkittävä ja hyödyllinen. Ennättihän venäjänkielinen opettajaseminaari kouluttaa 40 vuodessa liki tuhat virolaismiestä. Seminaari antoi yleissivistyksen ja ammattikoulutuksen todella mittavalle nuorten miesten joukolla, jolla ei muutoin olisi ollut mahdollisuuksia kouluttautua. Toinen positiivinen vaikutus seminaarilla oli siinä, että se antoi oppilailleen myös erinomaisen venäjän kielen taidon, joka tuona aikana oli varsin tarpeellinen jokapäiväisessä elämässä. Vallanpitäjän idea venäläistää seminaarin oppilaat ei tuottanut kylläkään toivottua tulosta, sillä nuorukaiset olivat virolaisia ja säilyttivät seminaariopista huolimatta virolaisuutensa.²⁸

Venäjänkielisen opettajaseminaarin ohella toimi Tartossa vuosina 1914–1917 korkeampiasteisten alakoulujen (algkoolid) opettajien valmistamista varten kolmivuotinen Tartu Õpetajate Instituut. Instituutin toiminta jäi kuitenkin lyhyeksi, koska se jouduttiin siirtämään puhjetun sodan jaloista Hersoniin, eikä siitä ennättänyt valmistua kuin yksi ainoa opettajapolvi.²⁹ Opettajainstituutti oli järjestyksessä jo viides Tartossa aloittanut opettajanvalmistuslaitos. Tarton venäläisenkään seminaari ei maailmansodan pyörteissä voinut jatkaa Virossa toimintaansa. Saksalaiset miehittäjät sulkiivat sen helmikuussa 1918, ja oppilaitos evakuoitiin Uraliin Davlekanove-nimiseen kaupunkiin. Sinne vietiin seminaarin arvokkain omaisuus ja mukana meni johtaja Troiski sekä yksi opettaja ja pari venä-

läistä oppilasta.³⁰ Viron alakoulujen opettajanvalmistus loppui täydellisesti, kun myös Rakveren seminaari suljettiin helmikuussa 1918 ja seminaarirakennus annettiin sotaväen käyttöön³¹.

Ensimmäisen maailmansodan seurauksena Viron opettajakunnassa tapahtui huomattava muutos. Sota vei kouluista rintamalle nuoremman polven miesopettajat, jolloin naisopettajien osuus lisääntyi merkittävästi. ”Koolmeister”-nimi ei enää käynyt lasten opettajan ammattinimeksi. Opetustehtäviin ryhtyneille naisillekin oli löydettävä sopiva nimi. Tällöin alettiin koulumestareita, niin miehiä kuin naisia, kutsua opettajiksi (öpetaja) ja koulumestari-sana jäi historiaan.³²

Äidinkielellä opettajaksi

Viro julistautui itsenäiseksi helmikuun 24. päivänä 1918, joskin vapaus jäi lyhyeksi, sillä saksalaiset miehittivät heti maan. Jo vapausjulistusta seuranneena päivänä saksalaiset saapuivat Tallinnaan.³³ Viro oli kuitenkin vapautunut venäläisyydestä ja oli kiire rakentaa oma koulujärjestelmä. Vironkielisen kansansivistyksen järjestäminen vaati kiireesti kansallisten seminaarien perustamista. Olihan Venäjän tsaarivalta jättänyt maalle perinnöksi venäjänkielisen kansansivistysjärjestelmän, josta haluttiin päästä heti irti.³⁴ Tartossa vironkielinen seminaari avattiin keskellä lukukautta maaliskuun 24. päivänä 1919³⁵. Sen tehtävänä oli valmistaa kuudessa vuodessa opettajia kuusiluokkaiseen alakouluun. Seminaari käynnistettiin kaupungin luovuttamissa tiloissa kahdessa luokassa, joissa yhteensä oli 27 oppilasta. Seminaariin kuului lisäksi oma kuusiluokkainen harjoituskoulu. Maassa vallinneen valtavan opettajapulnan vuoksi oppilaitokseen perustettiin heti lyhytaikaisia kursseja kymnaasin suorittaneita oppilaita varten. Olot oppilaitoksessa olivat vaikeita. Inspehtori M. Kampmannin ja seminaarin johtaja Juhan Torkin johdolla oppilaitos saatiin kuitenkin käyntiin, vaikka osa oppilaista oli vielä sotaväessä, jossa jotkut asuivatkin.³⁶

Tarton seminaarin opiskelijavalintaprosessissa oli piirteitä, jotka poikkesivat suomalaisseminaarien käytänteistä. Seminaarin periaatteena oli ”Non ex quovis ligno fit Mercurius”. Käytännössä periaate merkitsi sitä, että oppilaitos antoi vaikutuspiirinsä maakuntien alakoulujen johtajille hyvissä ajoin keväällä tiedot seminaarin tutkintoajoista. Samalla johtajia kehoitettiin lähettämään suosituksensa opettajiksi sopivista parhaista oppilaista. Näin koulujen johtajat tekivät käytännössä seminaariin pyrkijöiden

esikarsinnan. Tutkintoon tullessaan pyrkijöillä oli oltava mukanaan koulutodistukset sekä vanhempien täyttämä lomake, jossa oli selvitetty mm. varallisuustiedot. Monet heistä ottivat tutkintoon mukaan myös kouluvihkonsa ja käsityönsäkin. Seminaarin oppilaiden tuli olla ehdottomasti terveitä, mikä varmistettiin pääsykokeissa lääkärintarkastuksella. 4-5 päivää kestäneet kirjalliset ja suulliset tutkinnot järjestettiin lähes kaikissa koulun oppiaineissa, myös musiikissa. Opettajat tekivät pääsykokeisiin osallistuneista kaiken aikaa muistiinpanoja. Vuodesta 1924 alkaen otettiin käyttöön myös älykkyytestit. Havainnoista ja todistuksista koostettiin siten pyrkijäkohtaiset tulokset. Arvostelun kohteina olivat henkilöiden luonteenominaisuudet, opettajakutsumus, yleinen lahjakkuus, ulkonainen esiintyminen, sujuva puhetaito ja tietomäärä. Arviointeja ja havaintoja tehtäessä opettajat käyttivät apunaan seminaarin omia oppilaita, koska pääsykokeet vaativat paljon aikaa ja työvoimaa.³⁷

Seminaarin oppilaita otettiin nyt miesten ohella myös naisia. Oppilasmäärä kasvoi, ja vuonna 1920 oppilaita oli jo 142. Vuosina 1920-1927 seminaari valmisti myös lastentarhanopettajia. Oppilaitokseen saatiin opettajiksi varsin nimekkäitä koulumiehiä ja yliopiston opettajia, joita olivat Carl H Niggol, Peeter Pöld, Juhan Tork, Alfred Koort, Mihkel Kampmann, Priidu Puusepp, Johannes Aavik, Peeter Treiberg, Richard Kleis ja Erich Jaanvärk. Monet opettajista matkustivat pitkäaikaisille opintomatkoille ulkomaille, mm. johtaja J. Tork oli kokonaisen kalenterivuoden Leipzigin kaupungissa vuonna 1921 ja kolme vuotta myöhemmin vielä puoli vuotta Hampurissa professori W. Sternin opissa. Seminaarin oppivälineistöä täydennettiin systemaattisesti. Varsin merkittävä ja ainutlaatuinen hankinta oli vuonna 1921 Leipzigin kaupungista ostettu kokonainen psykologian koelaboratorio.³⁸

Ammattikoulutuksen saaneista opettajista oli pulaa Viron alakouluissa, joissa lv. 1918-1919 työskenteli 3400 opettajaa. Nuorimmat heistä olivat vasta 18-vuotiaita ja vanhimmat 70-vuotiaita. Esimerkiksi Saarenmaan alakouluissa toimi 165 opettajaa, mutta heistä vain 33 oli päteviä. Virossa olikin opettajien täydennyskoulutuksen lisäksi kiire saada lisää opettajia uuteen virolaiseen alakouluun, josta tuli nyt kuusiluokkainen ja jossa lapset aloittivat 8-vuotiaina. Tarton seminaari eikä vuonna 1919 uudelleen avattu Rakverin seminaari pystyneet opettajatarvetta tyydyttämään. Niinpä vielä vapaussodan ollessa käynnissä päätettiin jo vuoden 1919 syksyllä aloittaa opettajien valmistus myös Tallinnassa, jonne perustettiin Tallinna

Tarton seminaarin 175-vuotisjuhlayleisöä. Eturivissä juhlan juontajat lehtori Indrek Särģ (vas.) ja ylioppilas Natalia Berezina. Särģin takana yliopiston rehtori Jaak Aaviksoo. Kuva. Meeme Liivak

Õpetajate Seminar. Sen yhteyteen liitettiin yksivuotinen alakoulujen opettajien valmistuskurssi. Kaksi muutakin uutta seminaaria avattiin. Toinen niistä käynnistyi Etelä-Virossa Võrussa Joh. Käisin johdolla ja toinen, Läänemaa Õpetajate Seminar, Haapsalussa Johannes Õunapuun johdolla. Molemmat aloittivat toimintansa tammikuussa 1921. Lisäksi syksyllä 1923 aloittivat Saarenmaalla Kuresaaren pedagogiset luokat. Aluksi oppilaitoksia vaivasi pedagogisten oppikirjojen puute, koska aiemmat venäjänkieliset olivat vanhentuneita eikä vironkielisiä vielä ollut. Esikuvia kouluun ja seminaareihin etsittiin ulkomailta, erityisesti Saksasta ja Suomesta. Jyväskylän seminaari oli yksi merkittävä virolaisten opintokohde. Myös Ruotsista, Ranskasta, Unkarista, Itävallasta ja USA:sta haettiin oppia. Äidinkielisten seminaarien avaaminen aloitti uuden ajanjakson Viron opettajanvalmistuksessa.³⁹

Lokakuussa 1923 vahvisti Viron Riigikogu seminaarisäädökset, joita oli valmisteltu vuodesta 1919 alkaen komiteassa, johon kuului mm. Tarton seminaarin johtaja J. Tork. Säädösten mukaan seminaarin oppilaaksi saattoi pyrkiä henkilö, joka oli suorittanut kuusiluokkaisen alakoulun (algkool). Seminaarien opetussuunnitelma kahtena ensimmäisenä vuonna vastasi

kymnaasin alemmaa astetta, kolmantena ja neljäntenä vuotena seminaarin oppiaineita lisättiin ja kahtena viimeisenä lukuvuonna annettiin teoreettiset ja käytännölliset tiedot ja taidot koulutyötä varten.⁴⁰ Taulukkoon 1 on kirjattu seminaareille vahvistettu oppiaineluettelo ja tuntijako, mutta on huomattava, että Virossa jokainen seminaari muodosti oman tyyppinsä, mikä merkitsi suurta vapautta⁴¹.

Kun tarkastellaan Viron opettajanvalmistuksen tuntikaavaa ja verrataan sitä suomalaiseseen kuusiluokkaisia yläkansakouluseminaareja varten vuonna 1922 annettuun suunnitelmaan⁴³, huomio kiinnittyy ensinnäkin siihen, että Virossa uskonto oli vapaaehtoista, mutta Suomessa se oli mainittu

TAULUKKO 1. Viron opettajaseminaareille v. 1923 vahvistetut oppiaineet ja tuntijako⁴²

OPPIAINEET	I	II	III	IV	V	VI	Yht/t
Pedagogiikka ja sen historia, didaktiikka, sielutiede, logiikka ja etiikka	-	-	--	3	4	4	11
Viron kieli ja sen metodiikka	4	4	3	3	2	2	18
Kotiseutuoppi	-	-	-	-	1	-	1
Algebra, geometria ja niiden metodiikka	4	4	4	3	2	-	17
Luonnontiede	4	4	5	4	1	(6)	18
Yleinen ja kouluterveysoppi, raittiusoppi	-	-	-	-	(2)	3	3
Maantiede, kansatiede ja niiden metodiikat	4	4	-	-	-	1	9
Historia	2	2	4	4	1	-	13
Yhteiskuntaoppi ja kansantalous	-	-	-	-	-	4	4
Saksan kieli	5	5	3	3	2	2	20
Englannin kieli	3	3	3	3	3	3	18
Piirustus, muovailu, vuolu ja kaunokirjoitus	2	2	2	2	2	2	12
Käsityö, naisilla kotitalous ja miehillä puutarhanhoito	2	2	2	2	2	2	12
Musiikki ja laulu	2	2	2	2	2	2	12
(Kuorolaulu)	-	-	1	1	1	1	
Pianon harjoitustunnit	2	2	2	2	2	1	
Pianon ja viulun soitto	1	1	1	1	1	1	
Voimistelu ja sen metodiikka	2	2	2	2	2	2	12
Vapaaehtoisena aineena uskonto	2	2	1	1	1	1	8
Opetusharjoitustunnit	-	-	-	-	4	8	12
Valittavina ryhmätyöt eri aineissa	2	2	2	2	2	4	14
Viikkotunteja 36							

opetussuunnitelman ensimmäisenä kaikille pakollisena oppiaineena. Toisena huomattavana erona Viron ja Suomen seminaarisuunnitelmissa olivat vieraat kielet. Suomalaisessa suunnitelmassa ei esiintynyt yhtään pakollista vierasta kieltä, kun taas naapurissamme niitä oli kaksi. Lisäksi Viron seminaareissa vieraisiin kieliin käytettiin varsin runsaasti oppitunteja. Kolmas ero maittemme seminaareissa oli matematiikka, jonka taso Virossa oli suomalaisen opetuksen nähden varsin korkeaa. Neljäntenä erona on havaittavissa se, että Virossa voimisteluun ja kädentöihin käytetyt tuntimäärät olivat pieniä suomalaisiin vastaaviin tuntimääriin nähden. Muilta osin maittemme seminaarien opetusohjelmat näyttäsivät vastanneen likipitään toisiaan. Opetustyö Tarton seminaarissa oli korkeatasoista.

Tarton seminaarin noin 200:aan nousseella oppilaskunnalla oli varsin kehittynyt itsehallinto, jonka korkein elin oli yleiskokous. Oppilaista valittiin viisijäseninen johtokunta, jonka johtajana toimi ”vanhin”. Johtokunta yhdessä luokanvalvojain ja opettajakunnan edustajien kanssa muodosti parlamentin, jossa oppilaita koskevat tärkeimmät kysymykset ratkaistiin. Oppilaiden käytössä oli oma lukusali, heillä oli oma arkisto, historiikki, osuuskunta ja tarkastuskunta. Monipuolinen kerhotoiminta oli vilkasta. Kirjallinen kerho toimitti oppilaskunnan ”Kuma”-lehteä. Työteho oppilaitoksessa oli korkea. Sitä kuvaa sekin, ettei vironkielisessä seminaarissa jätetty yhtäkään oppilasta luokalleen. Tosin Tarton henkeen kuului se, että, ken ei seminaarissa menestynyt tai suoriutunut tehtävistään moitteettomasti, erosi tai erotettiin ja hän siirtyi itselleen sopivampaan työhön tai koulutukseen. Ensimmäisen yhdeksän vuoden aikana seminaarista erosi tai erotettiin 235 oppilasta, joista osa kylläkin vain tilapäisesti, sillä noin kolmannes 235:stä oli sotaväkeen menneitä. Seminaarissa opiskeli miehiä enemmän kuin naisia: esim. vuonna 1926 miehiä oli 121 ja naisia 90. Kun toukokuussa 1932 Virossa suljettiin kaikki seminaarit, niiden mukana meni myös Tarton seminaari, joka oli ennättänyt 13 toimintavuotenaan valmistaa 367 opettajaa.⁴⁴

Tarttoon ”Pedagoogium”

Tarton vironkielisen seminaarin tilalle perustettiin kaupunkiin v. 1932 jälleen uusi opettajanvalmistuslaitos, joka sai nyt nimekseen ”Tartu Pedagoogium”. Mallinsa se otti Tallinnaan vuonna 1928 avatusta ”pedagoogiumista”, joka oli kaksivuotinen ja edellytti sisäänotetuilta oppilailta keskikoulun

(kymnaasin), ammattikeskikoulun tai muun 12-vuotisen koulun päästötodistusta. Pääsykokeissa varmistettiin ja kontrolloitiin pyrkijöiden puhetaito, piirustus- ja musiikkikyky, terveys, lasten kanssa toimimisen taito sekä opettajan työssä tarvittavat edellytykset. Oppilaitoksen uudistamistyössä oli mallina korkeakouluopetus. Kaikille oppilaille yhteisiä oppiaineita olivat filosofia, logiikka, pedagoginen psykologia, pedagogiikka, didaktiikka, nuorison organisointi, kasvatushistoria, Viron kouluhistoria sekä käytännölliset seminaariharjoitukset pedagogiikasta, kokeellisesta pedagogiikasta, fysiologiasta ja anatomiasta, kouluterveydestä ja oppi ihmiskehon mittasuhteista. Myös laulaminen ja sen metodiikka olivat kaikille yhteisiä. Muutoin eri oppiaineita opiskeltiin erillisten suunnitelmien mukaan.⁴⁵

Tarton "pedagoogiumin" uudeksi johtajaksi määrättiin V. Raam, jolle annettiin määräys valita oppilaitokseen parhaat opettajat lakkautetuista seminaareista. Entinen johtaja J. Tork vapautettiin ja hänet määrättiin Tarton 15. alakoulun johtajaksi. Ensi alkuun "pedagoogium" työskenteli kolme vuotta vanhana seminaarina, koska sitä ei avattu kymnaasin käyneille oppilaille ennen kuin syksyllä 1935. Siinä lopettivat vanhan seminaarin viimeiset luokat opiskelunsa. Seminaarista poissierretyt opettajat olisivat jääneet työttömiksi, ellei löydetty heidän työllistämisekseen ratkaisua, joka oli "Tartu Pedagoogiumi Progümnaasium". Tämä uusi kymnaasi täydensi Tarton yliopiston harjoituskoulun tehtäviä keskikoulujen opettajanvalmistuksessa.⁴⁶ Jälleen oli saatu uusi pedagoginen oppilaitos Tarttoon.

Uusi "pedagoogium" ei tyydyttänyt opettajia ja sitä samoin kuin Tallinnan vastaavaa oppilaitosta arvosteltiin ankarasti lehdistössä, jossa tähdennettiin, että kaksivuotinen koulutus oli liian lyhyt alakoulun opettajien valmistamisessa. Pidemmän oppiajan aikana opiskelijat olisivat ennättäneet perehtyä paremmin musikaalisten kykyjensä ja persoonallisuutensa kehittämiseen ja saamaan paremman metodisen valmentautumisen. Seminaarin opettajakunta vaati oppilaitoksen reformia. Opetusministeriön määräyksestä johtaja V. Raamin johdolla saatiin lyhyessä ajassa valmiiksi suunnitelma, joka oli sitten pohjana vuoden 1937 seminaariuudistukselle. Tarton "pedagoogium" jäi varsin lyhytaikaiseksi, sillä se ennätti valmistaa vain yhden opettajaerän. Uusi nelivuotinen oppilaitos sai takaisin alkuperäisen nimensä "Tartu Õpetajate Seminar".⁴⁷

Neuvosto-Viron "Õpetajate Instituut" ja "Pedagoogiline Kool"

Lukuvuosi 1940–1941 toi Tarton seminaarille täysin uuden luonteen, sillä elokuussa 1940 Virostä tuli Eesti NSV. Seminaarin opetus- ja kasvatustyö muutettiin tuolloin sisällöltään sosialistiseksi. Pian sota kuitenkin katkaisi seminaarin työn täydellisesti, sillä tuli hävitti seminaarin ja sen 30 000 nidadä käsittäneen kirjaston. Saksan miehitysajalla jatkettiin toimintaa Laia-kadulla, jossa oli myös harjoituskoulu. Neuvostoliiton valloitettua takaisin Viron, seminaari muutettiin viisivuotiseksi, johon oppilaidä otettiin seitsenvuotisen keskikoulun käyneitä nuoria. Pian selvisi, ettei pohjakoulutustaso ollut riittävä, ja niin seminaarista tehtiin vuonna 1947 "Tartu Õpetajate Instituut", josta tuli kuusivuotinen, mutta opiskelijoiden pohjakoulutustaso säilytettiin entisellään.⁴⁸

Instituutin käyttöön annettiin Tarton paras koulurakennus Salme-kadulta, jossa oppilaitos toimii yhä edelleen. Neljänä ensimmäisenä vuotena opetusta annettiin kokonaisopetuksen muodossa ja kahtena viimeisenä vuonna opiskelu jakaantui korkeakouluopetuksen tavoin viideksi eri jaokseksi, joita olivat: viron kieli ja kirjallisuus, venäjän kieli ja kirjallisuus, historia, luonnontieteet–maantieto sekä matematiikka-fysiikka. Samalla luotiin myös etäopetusta varten osasto, johon otettiin keskikoulun käyneitä ja joka kesti kolme vuotta. Kun instituutti oli toiminut kuusi vuotta, vallanpitäjä muutti sen muiden neuvostotasavaltojen opettajanvalmistuslaitosten kaltaiseksi kaksivuotiseksi laitokseksi, johon pääsyaatimuksena oli keskikoulu. Tämä vaihe jäi lyhyeksi, sillä jo vuonna 1955 oppilaitoksesta tuli Tartu Pedagoogiline Kool sen jälkeen, kun Rakveren, Haapsalun ja Viljandin pedagogiset koulut oli lopetettu.⁴⁹

Tarton pedagogisen koulun tehtäväksi tuli valmistaa alakoulun opettajia ja vanhempia pioneeriohjaajia. Koulu oli keskikoulupohjainen ja se kesti kaksi vuotta, kunnes vuonna 1963 ryhdyttiin kouluun ottamaan 8. luokan lopettaneita, joille oppikurssit kestivät neljä lukuvuotta. Pian koulu laajeni ja kasvoi. Vuonna 1967 avattiin Pärnussa voimistelunopettajien valmistamista varten Tarton pedagogisen koulun filiaali, joka 11 toimintavuotensa aikana koulutti 427 voimistelunopettajaa. Samana vuonna Tartossa avattiin osasto, jossa valmistettiin alakoulun ja lastentarhan musiikinopettajia. 1980-luvulla koululla oli viiden vuoden ajan filiaali myös Narvassa, jossa valmistui 17 venäjänkielistä opettajaa. Tarton pedagogista koulua pidettiin Neuvostoliitossa varsin korkeatasoisena kommunistista

kasvatusta toteuttavana oppilaitoksena ja sen katsottiin kuuluvan koko valtakunnassa kolmen parhaan opettajanvalmistuslaitoksen joukkoon. Virolaiset jäivät kuitenkin virolaisiksi, ja puhuivat vallanpitäjän mieleistä, vaikka ajattelivat toista. Venäjän kieli ei tuottanut venäilaistamisessä toivottua tulosta, mutta oppilaitoksesta valmistui vuoteen 1990 mennessä 3045 varsin hyvätasoista pedagogia.⁵⁰

Koulusta korkeakouluksi ja yliopistoon

Jo ennen Viron toista itsenäistymistä kävi selväksi, että peruskoulu opettajankoulutuksen pohjaksi ei ollut riittävä. Lyhyessä valmistuksessa oppilaatkaan eivät ennättäneet itsenäistyä, sillä he olivat vasta 18–19 -vuotiaita työhön lähtiessään. Aika vaati toisenlaista opettajanvalmistusta. Vuoden 1990 alusta oppilaitos otti jälleen nimekseen perinteisen ”Tartu Õpetajate Seminar”, ja siitä alettiin rehtori August Solon johdolla tehdä korkeakoulu. Oppilaitokseen ei enää kuulunut omaa harjoituskouluja. Kun Viro oli 20.8.1991 julistautunut itsenäiseksi, Tarton Seminaari aloitti heti syyskuun alussa ylioppilaspohjaisena ammattikorkeakouluna. Uusi status loi kiireitä: oli valittava opettajia ja koulutettava entisistä opettajista korkeakouluun lehtoreita, työstettävä uusi peruskirja ja laadittava opetus suunnitelma. Kaikki oli luotava omin voimin, sillä apua ei ollut saatavissa. Nopeasti kuitenkin päästiin työhön ja korkeakoulussa toimi kolme eri linjaa: luokanopettajalinja 1–6 -luokkien opettajien valmistusta varten, musiikinopettajalinja sekä viron ja vieraan kielen opettajille oma linja. Näiden lisäksi seminaarissa oli vielä täydennyskoulutusosasto. Luokanopettajalinjalla ylioppilaat saivat kaikkien oppiaineiden opetukseen perusteet sekä ainakin kolmen oppiaineen erikoistumisen luokille 5–6. Lukuvuoden 1997 alussa käynnistyi seminaarissa maksullinen etäopetusosasto, jossa valmistui luokanopettajia. Kaikilla linjoilla valmistuminen vaati 160 pistettä, joiden suoritus edellytti neljän vuoden opiskelun.⁵¹

Uudelle vuosituhannele tullessa elämä Virossa on muuttunut länsimaiseksi ja Viro on saanut EU-jäsenyyden. Ns. Bolognan sopimus on vaikuttanut myös Viron korkeakouluopintojen rakenteen uudistamiseen. Tarton yliopistoon vuonna 2001 liitetty Tartu Ülikooli Õpetajate Seminar on aloittanut jo syksyllä 2002 Bolognan sopimuksen mukaisen viisivuotisen maisteriohjelman, johon on otettu niin luokanopettaja- kuin ”Viro toisena kielenä luokanopettajille” -opetusohjelmiin ensimmäiset ylioppilaat. Näillä linjoilla, samoin kuin musiikkiosastossa, opiskelijoina on lä-

hes yksinomaan naisylioppilaita. Virossa eivät tällä vuosituhanella miehet juuri hakeudu luokanopettajakoulutukseen, ja musiikkiosastossakin kouluttauuu parhaillaan vain 3-4 miestä, joista yksi on suomalainen. Myös seminaarin opettajakunta on varsin naisvaltaista. 175-vuotisjuhlissa seminaarin miesopettajien kuorossa lauloi kolme miestä, kun taas naisopettajien kuoroon kuului kymmeniä laulajia. 175 vuodessa koulumestarit ovat vaihtuneet naismaistereiksi.⁵²

Tarton yliopiston opettajaseminaarin 175-vuotisjuhlissa maaliskuussa 2003 puhunut yliopiston rehtori Jaak Aaviksoo muistutti kuulijoita luvuista 175, 200 ja 370. Hänen mielestään kaikki virolaiset eivät muista, mitä nämä seminaarin ja yliopiston toimintavuodet Tartossa oikein merkitsevät Viron yhteiskunnalle. Viron kansa olisi Aaviksoon mukaan aivan toinen, elleivät yliopisto ja seminaari olisi toimineet maassa vuosisatojen ajan. Seitsemän sukupolvea on tehnyt Tarton seminaarissa erittäin merkittävää työtä koko Viron kansaa ajatellen. Seminaarin vuosisataisesta ja nykyisestä merkityksellisestä työstä oppilaitosta kiitti juhlassa myös opetusministeri Mailis Rand, joka kertoi, että seminaarista valmistuneet opettajat omistautuvat siihen tehtävään lähes sataprosenttisesti, johon heidät on Tartossa koulutettu. Tämä on harvinaista nykyisessä Virossa. Tartosta valmistuvat opettajat ovat ministerin mielestä metodisesti kekseliäitä, uudistusmielisiä ja kulttuurista rakastavia ja siksi he viihtyvät opettajan työssä. Opettajankoulutus Tartossa on nykyisin laaja-alaista ja se antaa liikkumavaraa eri opetustehtäviin.⁵³

Viron vanhin, yhtäjaksoisesti toiminut opettajanvalmistuslaitos ei ole umpioitunut historiaansa. 175 vuodessa sitä ovat eri vallanpitäjät ja miehittäjät pyörittäneet etelään, itään ja länteen. Tartossa on puhuttu kielillä, on välillä vaiettu ja vain toimittu. Tartosta on lähdetty oppiin kaikkiin ilmansuuntiin. Tartto on kuin risteysasema idän, lännen, etelän ja pohjoisen suunnilta tuleville ja meneville. Tartossa olen itsekin runsaan vuosikymmenen ajan käynyt ”haistelemassa” pedagogisia virtauksia, viimeksi maaliskuussa 2003 vaihto-opettajana.

Vitteet

¹ Andresen, L. 1991; Vahre, L. 1993, 52-53; Solo, A. 1998, 5

² Vahre, L. 1993, 90

³ Solon ja Andresenin mukaan kansanopettajien valmistuksen alalla ensimmäinen oppilaitos oli avattu vuonna 1814 Pärnussa, jossa J. H. Rosenplänter johti Eestin kolmivuotista koulumestarikoulua. Siinä ensimmäisen kerran Viron maaperällä opetettiin kasvatus-

- tiedettä, ja siksi Pärnun seminaaria pidetään ensimmäisenä ammatillisena opettajankoulutuslaitoksena Virossa. Samoihin aikoihin kyläkoulumestareita valmistivat kihlakuntain koulut Tormassa ja Laiusella 1821–1841. (Andresen, L. 1995, 149–150 ; Solo, A. 1998, 5)
- ⁴ Solo, A. 1998, 6
 - ⁵ Salokannel, A. 1929; Solo, A. 1998, 6
 - ⁶ Virossa kaupunkikoulujen alempiaste olivat elementaarkoulut, joiden jatkona samoin kuin kihlakuntakoulujen jatkona olivat piirikoulut, joita ylempänä taas olivat kymnaasit, joista pääsi yliopistoon ja muihin korkeamman asteisiin kouluihin. (Vahtre, L. 1993, 90)
 - ⁷ Salokannel, A. 1929
 - ⁸ Salokannel, A. 1929; Solo, A. 1998, 6
 - ⁹ Solo, A. 1998, 6
 - ¹⁰ Andresen, L. 1995, 133
 - ¹¹ Vahtre, L. 1993, 89
 - ¹² Andresen, L. 1990, 3–6; Andresen, L. 1995, 150–151
 - ¹³ Andresen, L. 1990, 7–10; Andresen, L. 1995, 152–153
 - ¹⁴ Andresen, L. 1995, 137
 - ¹⁵ Andresen, L. 1995, 133
 - ¹⁶ Salokannel, A. 1929; Andresen, L. 1995, 153–154
 - ¹⁷ Andresen, L. 1995, 133
 - ¹⁸ Solo, A. 1998, 7
 - ¹⁹ Andresen, L. 1995, 156
 - ²⁰ Andresen, L. 1995, 154
 - ²¹ Salokannel, A. 1929
 - ²² Andresen, L. 1995, 154
 - ²³ Meie kool. 1991, 4; Andresen, L. 1995, 154–156
 - ²⁴ Andresen, L. 1995, 157
 - ²⁵ Salokannel, A. 1929; Meie kool. 1991, 19–20
 - ²⁶ Salokannel, A. 1929
 - ²⁷ Salokannel, A. 1929
 - ²⁸ Solo, A. 1998, 7
 - ²⁹ Andresen, L. 1995, 156
 - ³⁰ Salokannel, A. 1929; Andresen, L. 1995, 154
 - ³¹ Meie kool. 1991, 5
 - ³² Andresen, L. 1995, 159; Andresen, L. 2003
 - ³³ Eesti ajalugu 1992, 74
 - ³⁴ Käis, J. 1930
 - ³⁵ Maaliskuun 24. päivää Tarton nykyinen seminaari pitää vuosipäivänään
 - ³⁶ Salokannel, A. 1929; Andresen, L. 1990, 11; Solo, A. 1998, 8; Käisin mukaan Viron kouluissa oli v. 1919 2382 opettajaa, joita koulu-uudistuksen jälkeen v. 1923 oli jo 4400. Opettajia koulutettiin kesinä 1919 ja 1920 kahden kuukauden pikakursseilla keskikoulun käyneistä Tallinnassa, Tartossa ja Rakveressa. Aina vuoteen 1928 seminaarien yhteydessä toimivat myös pedagogiset kurssit Rakveressa, Pärnussa, Valgassa, Võrussa ja Tallinnassa. Lukuvoonna 1928–29 opettajia oli 4061, joista miehiä 53,1 % ja naisia 46,1 %. Ammatikoulutus- ta vailla heistä oli 9,6 %. (Käis, J. 1930)
 - ³⁷ Salokannel, A. 1929; Andresen, L. 1995, 201
 - ³⁸ Salokannel, A. 1929; Andresen, L. 1995, 201
 - ³⁹ Andresen, L. 1990, 11–18; Andresen, L. 1995, 192–200; Salokanteleen mielestä itsenäisen Vi-

ron yhtenäiskoulu oli ”epäilemättä maailman radikaalisimpia”, jossa 6-luokkainen kaikille pakollinen alakoulu (algkool) oli kokonaisuudessaan pohjakoulu, jolle ”keskkool” rakentui. Keskikoulun suorittaneella oli ilman muuta mahdollisuus jatkaa opintoja Tarton yliopistossa. Seminaarit olivat yliopistoon nähden samassa asemassa kuin keskikoulut: seminaarin tutkinnon suorittaneella oli oikeus jatkaa opintojaan yliopistossa. Vain latinan tutkinto oli suoritettava tarvittaessa. Täydellinen oppivelvollisuus astui Virossa voimaan v. 1930. (Salokannel, A. 1928). Käisin mukaan lv. 1924–1925 kävi alakoulua Virossa jo 93 % 8-14-vuotiaista lapsista ja oppivelvollisuuden edetessä oppivelvollisia olivat kaikki 7-vuotiaasta alkaen. (Käis, J. 1930)

⁴⁰ Andresen, L. 1995, 193

⁴¹ Käis, J. 1930

⁴² Salokannel, A. 1929; Andresen, L. 1995, 193

⁴³ Seminaarikomitean mietintö 1922, 285

⁴⁴ Salokannel, A. 1929; Andresen, L. 1995, 201–202

⁴⁵ Andresen, L. 1990, 13–14

⁴⁶ Andresen, L. 1995, 202

⁴⁷ Andresen, L. 1995, 202

⁴⁸ Eesti A & O. 1993, 122–124 ; Solo, A. 1998, 9

⁴⁹ Solo, A. 1998, 9–10

⁵⁰ Solo, A. 1998, 10

⁵¹ Solo, A. 1998, 10–13; Olen tästä koulutuksesta kirjoittanut yksityiskohtaisen artikkelin Luokanopettaja-lehdessä v. 1992 (Raatikainen, T. 1992)

⁵² Hyyrö, T. 2003

⁵³ Hyyrö, T. 2003; Tartu Ulikooli Õpetajate Seminarin opetusohjelmat löytyvät osoitteesta www.ttc.ee

Lähteet ja kirjallisuus

ANDRESEN, L. 1990. Õpetajate seminarid Astates, Valgas ja Tallinnas. Tallinn: E. Vilde. Tallinna Pedagoogiline Instituut.

ANDRESEN, L. 1991. B. G. Forselius. Tallinn: Eesti Raamat.

ANDRESEN, L. 1995. Eesti kooli ajalugu. Tallinn: Avita.

ANDRESEN, L. 2003. Koolmeistretist õpetajaks. Haridus 6, 37–40.

Eesti ajalugu ärkamisajast tänapäevani. 1992. Tallinn: Koollibri.

Eesti A & O. 1993. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Hyyrö, T. 2003. Opettajankoulutusta Tartossa 175 vuotta. Koulumestareita vai kutsumusopettajia. Aikalainen. Tampereen yliopiston tiede- ja kulttuurilehti 9, 7.

KÄIS, J. 1930. Eesti kooli edusammudest. Kooliuuenduse päevaküsimusi. Tallinn: Eesti Õpetajate Liidu. Pedagoogilised ja metoodilised Raamatud nr 8, 5–76.

Meie kool. Mälestusi ja mõtteid RÕSist. 1991. Tallinn: Eesti Raamat.

RAATIKAINEN, T. 1992. Viron uusi luokanopettajakoulutus. Luokanopettaja 3, 30–31.

SALOKANNEL, A. 1928. Viron kouluoloista. Alakansakoulu 15.II.1928, 298–306 ja 1.II.1928, 313–317.

SALOKANNEL, A. 1929. Tarton seminaari 1828–1928. Opettajain Lehti 35, 645–649.

Seminaarikomitean mietintö v. 1922. 1922. Helsinki: Valtioneuvoston Kirjapaino.

SOLO, A. 1998. 170 aastat Tartu Õpetajate Seminar. Teoksessa KUMA I. Artiklite kogumik. Tartu: Õpetajate Seminar, 5–23.

VAHTRE, L. 1993. Eesti Kultuuri Ajalugu. Tallinn: Jaan Tõnissoni Instituudi Kirjastus.